

Aeneid IV (select lines)

1 At regina, gravi iam dudum saucia cura,

2 vulnus alit venis, et caeco carpitur igni.

3 Multa viri virtus animo multusque recursat

4 gentis honos; haerent infixi pectore vultus

5 verbaque, nec placidam membris dat cura quietem.

6 Postera Phoebea lustrabat lampade terras

7 umentemque Aurora polo dimoverat umbram,

8 cum sic unanimam adloquitur male sana sororem:

9 “Anna soror, quae me suspensam insomnia terrent!

10 Quis novus hic nostris successit sedibus hospes,

11 quem sese ore ferens, quam forti pectore et armis!

Aeneid IV (select lines)

12 Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum.

13 Degeneris animos timor arguit. Heu, quibus ille

14 iactatus fatis! Quae bella exhausta canebat!

15 Si mihi non animo fixum immotumque sederet,

16 ne cui me vinclo vellem sociare iugali,

17 postquam primus amor deceptam morte fefellit;

18 si non pertaesum thalami taedaeque fuisset,

19 huic uni forsán potui succumbere culpae;

20 Anna, fatebor enim, miseri post fata Sychaei

21 coniugis et sparsos fraterna caede Penatis,

22 solus hic inflexit sensus animumque labantem

Aeneid IV (select lines)

23 impulit. Agnosco veteris vestigia flammae.

24 Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat

25 vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,

26 pallentis umbras Erebi noctemque profundam,

27 ante, pudor, quam te violo aut tua iura resolvo.

28 Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores

29 abstulit: ille habeat secum servetque sepulcro.

30 Sic effata, sinum lacrimis implevit obortis.

31 Anna refert: "O luce magis dilecta sorori,

32 solane perpetua maerens carpere iuventa,

33 nec dulcis natos Veneris nec praemia noris?

Aeneid IV (select lines)

34 Id cinerem aut Manis credis curare sepultos?

35 Esto: aegram nulli quondam flexere mariti,

36 non Libyae, non ante Tyro; despectus Iarbas

37 ductoresque alii, quos Africa, terra triumphis

38 dives, alit. Placitone etiam pugnabis amori?

39 Nec venit in mentem quorum consederis arvis?

40 Hinc Gaetulae urbes, genus insuperabile bello,

41 et Numidae infreni cingrunt et inhospita Syrtis;

42 hinc deserta siti regio lateque furentes

43 Barcaei. Quid bella Tyro surgentia dicam

44 germanique minas? [corrupt line]

Aeneid IV (select lines)

45 Dis equidem auspicibus reor et Iunone secunda

46 hunc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.

47 Quam tu urbem, soror, hanc cernes, quae surgere regna

48 coniugio tali! Teucrum comitantibus armis

49 Punica se quantis attollet gloria rebus!

50 Tu modo posce deos veniam, sacrisque litatiis

51 indulge hospitio, causasque innecte morandi,

52 dum pelago desaevit hiems et aquosus orion,

53 quassataeque rates, dum non tractabile caelum.”

54 His dictis impenso animum inflammavit amore,

55 spemque dedit dubiae menti, solvitque pudorem.

Aeneid IV (select lines)

56 Principio delubra adeunt, pacemque per aras

57 exquirunt; mactant lectas de more bidentis

58 legiferae Cereri Phoeboque patrique Lyaeo,

59 lunoni ante omnis, cui vincla iugalia curae;

60 ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido

61 candentis vaccae media inter cornua fundit,

62 aut ante ora deum pinguis spatiatur ad aras,

63 instauratque diem donis, pecudumque reclusis

64 pectoribus inhians spirantia consulit exta.

65 Heu, vatum ignarae mentes! Quid vota furentem,

66 quid delubra iuvant? Est mollis flamma medullas

Aeneid IV (select lines)

67 interea, et tacitum vivit sub pectore vulnus.

68 Uritur infelix Dido, totaque vagatur

69 urbe furens, qualis coniecta cerva sagitta,

70 quam procul incautam nemora inter Cresia fixit

71 pastor, agens telis, liquitque volatile ferrum

72 nescius; illa fuga silvas saltusque peragrat

73 Dictaeos: haeret lateri letalis harundo.

74 Nunc media Aenean secum per moenia ducit,

75 Sidoniasque ostentat opes urbemque paratam:

76 incipit effari, mediaque in voce resistit;

77 nunc eadem, labente die, convivia quaerit,

Aeneid IV (select lines)

78 Iliacosque iterum demens audire labores

79 exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.

80 Post, ubi digressi, lumenque obscura vicissim

81 luna premit, suadentque cadentia sidera somnos,

82 sola domo maeret vacua, statisque relictis

83 incubat. Illum absens absentem quiditque videtque,

84 aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta,

85 detinet, infandum si fallere possit amorem.

86 Non coepae adsurgunt turre, non arma iuventus

87 exercet, portusve aut propugnacula bello

88 tuta parant; pendent opera interrupta, minaeque

Aeneid IV (select lines)

89 murorum ingentes, aequataque machina caelo.

90 Quam simul ac tali persensit peste teneri

91 cara Iovis coniunx nec famam obstare furori,

92 talibus adgreditur Venerem Saturnia dictis:

93 “Egregiam vero laudem et spolia ampla refertis

94 tuque puerque tuus; magnum et memorabile numen,

95 una dolo divum si femina victa duorum est.

96 Nec me adeo fallit veritam te moenia nostra

97 suspectas habuisse domos Carthaginis altae.

98 Sed quis erit modus, aut quo nunc certamine tanto?

99 Quin potius pacem aeternam pactosque hymenaeos

Aeneid IV (select lines)

100 exercemus? Habes tota quod mente petisti:

101 ardet amans Dido traxitque per ossa furorem

102 Communem hunc ergo populum paribusque regamus

103 auspiciis; liceat Phrygio servire marito

104 dotalisque tuae Tyrios permittere dextrae.”

105 Olli (sensit enim simulata mente locutam,

106 quo regnum Italiae Libycas averteret oras)

107 sic contra est ingressa Venus: “Quis talia demens

108 abnuat, aut tecum malit contendere bello?

109 Si modo, quod memoras, factum fortuna sequatur!

110 Sed Fatis incerta feror, si Iuppiter unam

Aeneid IV (select lines)

111 esse velit Tyriis urbem Troiaque profectis,

112 miscerive probet populos aut foedera iungi.

113 Tu coniunx, tibi fas animum temptare precando.

114 Perge: sequar.” Tum sic excepit regia Iuno:

115 “Mecum erit iste labor. Nunc qua ratione quod instat

116 confieri possit paucis, adverte, docebo.

117 Venatum Aeneas unaque miserrima Dido

118 in nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus

119 extulerit Titan radiisque retexerit orbem.

120 His ego nigrantem commixta grandine nimbum,

121 dum trepidant alae saltusque indagine cingunt,

Aeneid IV (select lines)

122 desuper infundam, et tonitru caelum omne ciebo.

123 Diffugient comites, et nocte tegentur opaca;

124 speluncam Dido dux et Troianus eandem

125 devenient. Adero, et, tua si mihi certa voluntas,

126 conubio iungam stabili propriamque dicabo;

127 hic Hymenaeus erit.” Non adversata petenti

128 adnuit, atque dolis risit Cytherea repertis.

160 Interea magno misceri murmure caelum

161 incipit; insequitur commixta grandine nimbus,

162 et Tyrii comites passim et Troiana iuventus

163 Dardaniusque nepos Veneris diversa per agros

Aeneid IV (select lines)

164 tecta metu petiere; ruunt de montibus amnes.

165 Speluncam Dido dux et Troianus eandem

166 deveniunt. Prima et Tellus et pronuba Iuno

167 dant signum; fulsere ignes et conscius aether

168 conubiis, summoque ulularunt vertice nymphae.

169 Ille dies primus leti primusque malorum

170 causa fuit; neque enim specie famave movetur,

171 nec iam furtivum Dido mediatur amorem:

172 coniugium vocat; hoc praetexit nomine culpam.

173 Extemplo Libyae magnas it Fama per urbis,

174 Fama, malum qua non aliud velocius ullum.

Aeneid IV (select lines)

175 Mobilitate viget virisque acquirit eundo;

176 parva metu primo, mox sese attollit in auras,

177 ingrediturque solo, et caput inter nubila condit.

178 Illam Terra parens, ira inritata deorum,

179 extramam, ut perhibent, Coeo Enceladoque sororem

180 progenuit, pedibus celerem et pernicibus alis,

181 monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt corpore plumae,

182 tot vigiles oculi subter (mirabile dictu),

183 tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit auris.

184 Nocte volat caeli medio terraeque per umbram,

185 stridens, nec dulci declinat lumina somno;

Aeneid IV (select lines)

186 luce sedet custos aut summi culmine tecti

187 turribus aut altis, et magnas territat urbis,

188 tam ficti pravique tenax quam nuntia veri.

189 Haec tum multiplici populos sermone replebat

190 gaudens, et pariter facta atque infecta canebat:

191 venisse Aenean Troiano sanguine cretum

192 cui se pulchra viro dignetur iungere Dido;

193 nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fovere,

194 regnorum immemores, turpique cupidine captos.

195 Haec passim dea foeda virum diffundit in ora.

196 Protinus ad regem cursus detorquet Iarban,

Aeneid IV (select lines)

197 incenditque animum dictis atque aggerat iras.

198 Hic, Hamone satus rapta Garamantide nympa,

199 templa Iovi centum latis immania regnis

200 centum aras posuit, vigilemque sacraverat ignem

201 excubias divum aeternas, pecudumque cruore

202 pingue solum, et variis florentia limina sertis.

203 Isque, amens animi, et rumore accensus amaro,

204 dicitur ante aras media inter numina divum

205 multa Iovem manibus supplex orasse supinis:

206 "Iuppiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis

207 gens epulata toris Lenaeum libat honorem,

Aeneid IV (select lines)

208 aspicias haec, an te, genitor, cum fulmina torques,

209 nequiquam horremus, caecique in nubibus ignes

210 terrificant animos et inania murmura miscent?

211 Femina, quae nostris errans in finibus urbem

212 exiguum pretio posuit, cui litus arandum

213 cuique loci leges dedimus, conubia nostra

214 reppulit, ac dominum Aenean in regna recepit.

215 Et nunc ille Paris, cum semiviro comitatu

216 Maeonia mentum mitra crinemque madentem

217 subnexus, raptu potitur: nos munera templis

218 quippe tuis ferimus famamque fovemus inanem."

Aeneid IV (select lines)

259 Ut primum alatis tetigit magalia plantis,

260 Aenean fundantem arcis ac tecta novantem

261 conspicit. Atque illi stellatus iaspide fulva

262 ensis erat, Tyrioque ardebat murice laena

263 demissa ex umeris, dives quae munera Dido

264 fecerat, et tenui telas discreverat auro.

265 Continuo invadit: `Tu nunc Karthaginis altae

266 fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem

267 exstruis, heu regni rerumque oblite tuarum?

268 Ipse deum tibi me claro demittit Olympo

269 regnator, caelum ac terras qui numine torquet;

Aeneid IV (select lines)

270 ipse haec ferre iubet celeris mandata per auras:

271 quid struis, aut qua spe Libycis teris otia terris?

272 Si te nulla movet tantarum gloria rerum,

273 [nec super ipse tua moliris laude laborem,]

274 Ascanium surgentem et spes heredis Iuli

275 respice, cui regnum Italiae Romanaque tellus

276 debentur.' Tali Cyllenius ore locutus

277 mortalis visus medio sermone reliquit,

278 et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

279 At vero Aeneas aspectu obmutuit amens,

280 arrectaeque horrore comae, et vox faucibus haesit.

Aeneid IV (select lines)

281 Ardet abire fuga dulcisque relinquere terras,

282 attonitus tanto monitu imperioque deorum.

283 Heu quid agat? Quo nunc reginam ambire furem

284 audeat adfatu? Quae prima exordia sumat?

285 Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,

286 in partisque rapit varias perque omnia versat.

287 Haec alternanti potior sententia visa est:

288 Mnesthea Sergestumque vocat fortemque Serestum,

289 classem aptent taciti sociosque ad litora cogant,

290 arma parent, et quae rebus sit causa novandis

291 dissimulent; sese interea, quando optuma Dido

Aeneid IV (select lines)

292 nesciat et tantos rumpi non speret amores,

293 temptaturum aditus, et quae mollissima fandi

294 tempora, quis rebus dexter modus. Ocius omnes

295 imperio laeti parent ac iussa facessunt.

296 At regina dolos---quis fallere possit amantem?

297 praesensit, motusque excepit prima futuros,

298 omnia tuta timens. Eadem impia Fama furenti

299 detulit armari classem cursumque parari.

300 Saevit inops animi, totamque incensa per urbem

301 bacchatur, qualis commotis excita sacris

302 Thyias, ubi audito stimulant trieterica Baccho

Aeneid IV (select lines)

303 orgia, nocturnusque vocat clamore Cithaeron.

304 Tandem his Aenean compellat vocibus ultro:

305 `Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum

306 posse nefas, tacitusque mea decedere terra?

307 Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,

308 nec moritura tenet crudeli funere Dido?

309 Quin etiam hiberno moliris sidere classem,

310 et mediis properas aquilonibus ire per altum,

311 crudelis? Quid, si non arva aliena domosque

312 ignotas peteres, sed Troia antiqua maneret,

313 Troia per undosum peteretur classibus aequor

Aeneid IV (select lines)

314 Mene fugis? Per ego has lacrimas dextramque tuam te

315 (quando aliud mihi iam miserae nihil ipsa reliqui)

316 per conubia nostra, per inceptos hymenaeos,

317 si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam

318 dulce meum, miserere domus labentis, et istam---

319 oro, si quis adhuc precibus locus---exue mentem.

320 Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni

321 odere, infensi Tyrii; te propter eundem

322 exstinctus pudor, et, qua sola sidera adibam,

323 fama prior. Cui me moribundam deseris, hospes?

324 Hoc solum nomen quoniam de coniuge restat.

Aeneid IV (select lines)

325 Quid moror? An mea Pygmalion dum moenia frater

326 destruat, aut captam ducat Gaetulus Iarbas?

327 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset

328 ante fugam suboles, si quis mihi parvulus aula

329 luderet Aeneas, qui te tamen ore referret,

330 non equidem omnino capta ac deserta viderer.'

331 Dixerat. Ille Iovis monitis immota tenebat

332 lumina, et obnixus curam sub corde premebat.

333 Tandem pauca refert: 'Ego te, quae plurima fando

334 enumerare vales, numquam, regina, negabo

335 promeritam; nec me meminisse pigebit Elissae,

Aeneid IV (select lines)

336 dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.

337 Pro re pauca loquar. Neque ego hanc abscondere furto

338 speravi---ne finge---fugam, nec coniugis umquam

339 praetendi taedas, aut haec in foedera veni.

340 Me si fata meis paterentur ducere vitam

341 auspiciis et sponte mea componere curas,

342 urbem Troianam primum dulcisque meorum

343 reliquias colerem, Priami tecta alta manerent,

344 et recidiva manu posuissem Pergama victis.

345 Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo,

346 Italiam Lyciae iussere capessere sortes:

Aeneid IV (select lines)

347 hic amor, haec patria est. Si te Karthaginis arces,

348 Phoenissam, Libycaeque aspectus detinet urbis,

349 quae tandem, Ausonia Teucros considerare terra,

350 invidia est? Et nos fas extera quaerere regna.

351 Me patris Anchisae, quotiens umentibus umbris

352 nox operit terras, quotiens astra ignea surgunt,

353 admonet in somnis et turbida terret imago;

354 me puer Ascanius capitisque iniuria cari,

355 quem regno Hesperiae fraudo et fatalibus arvis.

356 Nunc etiam interpres divom, Iove missus ab ipso---

357 testor utrumque caput---celeris mandata per auras

Aeneid IV (select lines)

358 detulit; ipse deum manifesto in lumine vidi

359 intrans muros, vocemque his auribus hausit.

360 Desine meque tuis incendere teque querelis:

361 Italiam non sponte sequor.'

Do we want to read Dido's response?

362 Talia dicentem iam dudum aversa tuetur,

363 huc illuc volvens oculos, totumque pererrat

364 luminibus tacitis, et sic accensa profatur:

365 'Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,

366 perfide; sed duris genuit te cautibus horrens

367 Caucasus, Hyrcanaeque admoerunt ubera tigres.

Aeneid IV (select lines)

368 Nam quid dissimulo, aut quae me ad maiora reservo?

369 Num fletu ingemuit nostro? Num lumina flexit?

370 Num lacrimas victus dedit, aut miseratus amantem est?

371 Quae quibus anteferam? Iam iam nec maxuma luno,

372 nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis.

373 Nusquam tuta fides. Eiectum litore, egentem

374 excepi, et regni demens in parte locavi;

375 amissam classem, socios a morte reduxi.

376 Heu furiis incensa feror! Nunc augur Apollo,

377 nunc Lyciae sortes, nunc et Iove missus ab ipso

378 interpres divom fert horrida iussa per auras.

Aeneid IV (select lines)

379 Scilicet is Superis labor est, ea cura quietos

380 sollicitat. Neque te teneo, neque dicta refello.

381 I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.

382 Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,

383 supplicia hausurum scopulis, et nomine Dido

384 saepe vocaturum. Sequar atris ignibus absens,

385 et, cum frigida mors anima seduxerit artus,

386 omnibus umbra locis adero. Dabis, improbe, poenas.

387 Audiam et haec Manis veniet mihi fama sub imos.'

416 `Anna, vides toto properari litore; circum

Aeneid IV (select lines)

417 undique convenere; vocat iam carbasus auras,

418 puppibus et laeti nautae imposuere coronas.

419 Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,

420 et perferre, soror, potero. Miserae hoc tamen unum

421 exsequere, Anna, mihi. Solam nam perfidus ille

422 te colere, arcanos etiam tibi credere sensus;

423 sola viri mollis aditus et tempora noras.

424 I, soror, atque hostem supplex adfare superbum:

425 non ego cum Danais Troianam exscindere gentem

426 Aulide iuravi, classemve ad Pergama misi,

427 nec patris Anchisae cineres Manisve revelli,

Aeneid IV (select lines)

428 cur mea dicta neget duras demittere in auris.

429 Quo ruit? Extremum hoc miserae det munus amanti:

430 exspectet facilemque fugam ventosque ferentis.

431 Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro,

432 nec pulcro ut Latio careat regnumque relinquat:

433 tempus inane peto, requiem spatiumque furori,

434 dum mea me victam doceat fortuna dolere.

435 Extremam hanc oro veniam---miserere sororis---

436 quam mihi cum dederit, cumulatam morte remittam.'

437 Talibus orabat, talisque miserrima fletus

438 fertque refertque soror: sed nullis ille movetur

Aeneid IV (select lines)

439 fletibus, aut voces ullas tractabilis audit;

440 fata obstant, placidasque viri deus obstruit auris.

441 Ac, velut annoso validam cum robore quercum

442 Alpini Boreae nunc hinc nunc flatibus illinc

443 eruere inter se certant; it stridor, et altae

444 consternunt terram concusso stipite frondes;

445 ipsa haeret scopulis, et, quantum vertice ad auras

446 aetherias, tantum radice in Tartara tendit:

447 haud secus adsiduis hinc atque hinc vocibus heros

448 tunditur, et magno persentit pectore curas;

449 mens immota manet; lacrimae volvuntur inanes.

Aeneid IV (select lines)

642 At trepida, et coeptis immanibus efferat Dido,

643 sanguineam volvens aciem, maculisque trementis

644 interfusa genas, et pallida morte futura,

645 interiora domus inrumpit limina, et altis

646 conscendit furibunda rogos, enseque recludit

647 Dardanium, non hos quaesitum munus in usus.

648 Hic, postquam Iliacas vestes notumque cubile

649 conspexit, paulum lacrimis et mente morata,

650 incubuitque toro, dixitque novissima verba:

651 Dulces exuviae, dum fata deusque sinebant,

652 accipite hanc animam, meque his exsolve curis.

Aeneid IV (select lines)

653 Vixi, et, quem dederat cursum fortuna, peregi,

654 et nunc magna mei sub terras ibit imago.

655 Urbem praeclaram statui; mea moenia vidi;

656 ulta virum, poenas inimico a fratre recepi;

657 felix, heu nimium felix, si litora tantum

658 numquam Dardaniae tetigissent nostra carinae!"

659 Dixit, et, os impressa toro, `Moriemur inultae,

660 sed moriamur" ait. `Sic, sic iuvat ire sub umbras:

661 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto

662 Dardanus, et nostrae secum ferat omina mortis.'

663 Dixerat; atque illam media inter talia ferro

Aeneid IV (select lines)

664 conlapsam aspiciunt comites, ensemque cruore

665 spumantem, sparsasque manus. It clamor ad alta

666 atria; concussam bacchatur Fama per urbem.

667 Lamentis gemituque et femineo ululatu

668 tecta fremunt; resonat magnis plangoribus aether,

669 non aliter, quam si immissis ruat hostibus omnis

670 Karthago aut antiqua Tyros, flammaeque furentes

671 culmina perque hominum volvantur perque deorum.

672 Audiit exanimis, trepidoque exterrita cursu

673 unguibus ora soror foedans et pectora pugnis

674 per medios ruit, ac morientem nomine clamat:

Aeneid IV (select lines)

675 `Hoc illud, germana, fuit? Me fraude petebas?

676 Hoc rogos iste mihi, hoc ignes araeque parabant?

677 Quid primum deserta querar? Comitemne sororem

678 sprevisti moriens? Eadem me ad fata vocasses:

679 idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset.

680 His etiam struxi manibus, patriosque vocavi

681 voce deos, sic te ut posita crudelis abessem?

682 Exstinxti te meque, soror, populumque patresque

683 Sidonios urbemque tuam. Date volnera lymphis

684 abluam, et, extremus si quis super halitus errat,

685 ore legam.' Sic fata, gradus evaserat altos,

Aeneid IV (select lines)

686 semianimemque sinu germanam amplexa fovebat

687 cum gemitu, atque atros siccabat veste cruores.

688 Illa, graves oculos conata attollere, rursus

689 deficit; infixum stridit sub pectore vulnus.

690 Ter sese attollens cubitoque adnixa levavit;

691 ter revoluta toro est, oculisque errantibus alto

692 quaesivit caelo lucem, ingemuitque reperta.

693 Tum Iuno omnipotens, longum miserata dolorem

694 difficilisque obitus, Irim demisit Olympo,

695 quae luctantem animam nexosque resolveret artus.

696 Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,

Aeneid IV (select lines)

697 sed misera ante diem, subitoque accensa furore,

698 nondum illi flavum Proserpina vertice crinem

699 abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.

700 Ergo Iris croceis per caelum roscida pennis,

701 mille trahens varios adverso sole colores,

702 devolat, et supra caput adstitit: 'Hunc ego Diti

703 sacrum iussa fero, teque isto corpore solvo.'

704 Sic ait, et dextra crinem secat: omnis et una

705 dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.
